



**Minire Xhamabazi**

## **EKZEKUTIMI I BURGIMIT PËR TË MITUR**

### **1. Kuptimi, qëllimi dhe karakteristikat e përgjithshme të burgimit për të mitur**

Burgimi për të mitur është lloj i posaçëm i dënimit që mund të shqiptohet ndaj kryesve të mitur të veprave penale. Ky dënim mund të shqiptohet vetëm përjashtimisht dhe për llojet e veprave penale shumë të rënda të kryera nga të miturit. Sipas nenit 29 të Kodit të Drejtësisë për të Mitur, qëllimi i burgimit për të mitur është që të kontribuohet në rehabilitimin dhe në zhvillimin e kryerësit të mitur, veçanërisht në edukimin e të miturit, edukimin e specializuar, aftësimin dhe zhvillimin e duhur profesional të tij.

Përveç kësaj, burgimi për të mitur duhet të ndikojë pozitivisht në të miturin përmes mbrojtjes, ndihmës dhe mbikëqyrjes për ta parandaluar recidivizmin. Burgimi për të mitur mund të shqiptohet vetëm nëse janë plotësuar kushtet e përgjithshme për të, të parapara me legjislacionin penal. Respektivisht, në pajtim me nenin 30 të Kodit të Drejtësisë për të Mitur, burgimi për të mitur mund të shqiptohet ndaj kryerësit të mitur i cili ka arritur moshën gjashtëmbëdhjetëvjeçare dhe ka kryer vepër penale të dënueshme me burgim prej më shumë se pesë vitesh, në rastet kur shqiptimi i masës edukative nuk do të ishte adekuate për shkak të peshës së veprës penale, pasojave të saj dhe nivelit të përgjegjësisë.

Sipas dispozitave të legjislacionit penal për të mitur, burgimi për të mitur nuk mund të kalojë maksimumin e burgimit të paraparë për veprën penale, por ai mund të jetë më i ulët se minimumi i burgimit të paraparë për vepër penale (neni 31 paragrafi 1). Ndërkaq, ky dënim nuk mund të shqiptohet në kohëzgjatje më pak se gjashtë muaj as më shumë se pesë vjet dhe shqiptohet në muaj dhe ditë të plota. Maksimumi i burgimit për të mitur është dhjetë vjet për vepra të rënda penale të dënueshme me burgim afatgjatë, ose kur i

mituri ka kryer së paku dy vepra penale në bashkim, ku secila prej tyre është e dënueshme me burgim prej më shumë se dhjetë vjet (neni 31 paragrafi 2).

Siç mund të vërehet, burgimi për të mitur është dënim i posaçëm, i cili për nga karakteri dhe qëllimi që synon të arrijë, është specifik, nga fakti se në të njëjtën kohë është dënim, por edhe me shumë elemente të masës edukuese. Ky dënim ka mjaft karakteristika të përbashkëta si dhe disa dallime në krahasim me dënimet që u shqiptohen kryesve madhor të veprave penale. Këto karakteristika gjejnë shprehje në qëllimin që dëshirohet të arrihet, i cili është shumë i ngjashëm me qëllimin e masave edukative, pastaj me kushtet e shqiptimit dhe të matjes së tij, në matjen për veprat penale në bashkim etj. Po ashtu, këto veçori, veçmas gjejnë shprehje edhe me rastin e ekzekutimit të burgimit për të mitur.

## **2. Karakteristikat e përgjithshme të ekzekutimit të burgimit për të mitur**

Ekzekutimi i burgimit për të mitur manifeston disa ngjashmëri por edhe dallime në krahasim me ekzekutimin e dënimit me burgim ndaj madhorëve. Zakonisht trajtimi ndaj të miturve të dënuar gjatë ekzekutimit të këtij dënimi përshkohet më tepër me masa të përmirësimit, edukimit, riedukimit, të angazhimit në punë, aktivitete edukativo-arsimore dhe aktivitete të ndryshme kulturo-zbavitëse dhe sportive, gjithnjë duke pasur për qëllim ofrimin e mbrojtjes dhe të ndihmës ndaj të miturve, ushtrimin e mbikëqyrjes ndaj tyre, aftësimin nga ana profesionale, zhvillimin e përgjegjësisë personale si dhe riedukimin e suksesshëm të tyre.

Me Kodin e Drejtësisë për të Mitur janë paraparë vetëm disa dispozita të përgjithshme dhe specifike që kanë të bëjnë me ekzekutimin e burgimit për të mitur, ndërsa më detajisht këto çështje rregullohen me Ligjin mbi ekzekutimin e sanksioneve penale. Kjo është paraparë në nenin 130 paragrafi 2 të Kodit të Drejtësisë, në të cilin shprehimisht thuhet: “Dispozitat e Ligjit mbi ekzekutimin e sanksioneve penale për ekzekutimin e dënimit me burgim zbatohen përshtatshmërisht për ekzekutimin e burgimit për të mitur në rastet kur nuk janë në kundërshtim me këtë ligj”.

Burgimi për të mitur ekzekutohet në institucionet korrektuese për të mitur, të cilat institucione janë themeluar për këtë qëllim. Dispozitat e Kodit parashohin mundësinë që ky lloj i dënimit mund të ekzekutohet edhe në pavijone të veçanta të institucionit korrektues për të rritur. Institucioni korrektues për të mitur është i tipit gjysmë të mbyllur, e vetëm

përfundimisht të miturit mund ta mbajnë dënimin në institucionin korrektues të tipit të mbyllur (neni 132 paragrafi 1).

Sipas rregullit, të miturit e mbajnë dënimin me burgim për të mitur në institucionin korrektues për të mitur derisa të mbushin moshën njëzet e tri vjeçare, ndërsa pjesën tjetër të dënimit ata vazhdojnë ta mbajnë në institucionin korrektues për të rritur. Por, në raste të veçanta, personave të dënuar që kanë mbushur moshën njëzet e tri vjet mund t'u lejohet qëndrimi në institucionin korrektues për të mitur nëse kjo është e nevojshme për përfundimin e përgatitjes ose aftësimin të tyre profesional, apo nëse pjesa e mbetur e dënimit të tyre që duhet mbajtur nuk është më e gjatë se gjatë muaj.

Mirëpo, ata në asnjë mënyrë nuk mund të qëndrojnë në institucionin korrektues për të mitur pasi të kenë mbushur njëzet e shtatë vjet (neni 132 paragrafi 3). Është obligim i drejtorit të institucionit korrektues ku ekzekutohet dënimi me burgim për të mitur, që çdo vit t'ia paraqesë raportin gjykatës e cila e ka shqiptuar dënimin për të mitur për sjelljen e të miturit dhe ekzekutimin e burgimit për të mitur.

Gjatë ekzekutimit të dënimit me burgim për të mitur, atyre iu mundësohet shkollimi, edukimi, riedukimi dhe aftësimi profesional. Atyre iu mundësohet punë e dobishme edukative me shpërblim përkatës, lehtësime dhe inkurajimi i kontakteve mes të miturve me botën e jashtme përmes letrave, telefonit, pranimin e vizitave, vizitave në shtëpi, aktiviteteve sportive dhe realizimit të shumë të drejtave të tjera dhe beneficioneve. Po ashtu, dispozitat në fuqi kërkojnë që edhe personeli penitenciar që trajton të miturin të posedoj aftësi dhe njohuri nga fusha të ndryshme, e veçmas nga lëmi i pedagogjisë dhe psikologjisë.

Sipas nenit 130 paragrafi 1 i Kodit të Drejtësisë për të Mitur, dispozitat e këtij kodi që rregullojnë dërgimin, pranimin, qëndrimin dhe shtyrjen e ekzekutimit, caktimin e grupeve arsimore, të drejtat në vizita dhe angazhimin në ushtrime fizike, përcaktimin e punës dhe edukimin, mundësinë e shkollimit të rregullt, dënimet disiplinore të të miturve në institucionet edukative dhe procedurat për ankesa dhe lutje, gjithashtu vlejné edhe për ekzekutimin e dënimeve me burgim për të miturit.

Sipas rregullit, të miturit e mbajnë dënimin me burgim për të mitur bashkarish. Mirëpo, ka edhe përjashtime nga kjo rregull. Respektivisht, i mituri mund të ndahet nga të miturit e tjerë me kërkesën e vet, nëse për këtë

ekzistojnë arsye e justifikueshme, ose në bazë të urdhrit të drejtorit të institucionit korrektues.

Sipas nenit 133 paragrafi 3 të Kodit të Drejtësisë për të Mitur, drejtori i institucionit korrektues mund ta urdhëroj të miturin që të ndahet nga personat e tjerë të dënuar, pa kërkesën e të miturit, vetëm nëse masa e tillë është e nevojshme:

- Për të parandaluar rrezikun për jetë apo shëndet të të miturit a personave tjerë;
- Për të parandaluar kërcënimin ndaj sigurisë së institucionit korrektues të shkaktuar nga prania e vazhdueshme e të miturit brendapërbrenda popullacionit të burgut.

Të miturit, gjatë qëndrimit në institucionin korrektues, mund t'i lejohet pushimi nga dy herë në çdo vit, i cili pushim zgjatë deri në tridhjetë ditë dhe lejohet vetëm kur nuk mbahen mësimet (neni 134). I mituri gjatë qëndrimit në institucion korrektues ka të drejtë të qëndrojë të paktën 3 orë në ditë jashtë lokaleve të mbyllura. Ndërkaq, ndaj të miturit nuk mund të caktohet masa e vetmisë si dënim disiplinor (neni 135 paragrafi 2).

### **3. Lirimi me kusht i personave të mitur të dënuar**

Lirimi me kusht është institucion i rëndësishëm të cilin e njohin të gjitha legjislacionet penitensiare të shteteve të shoqërisë bashkëkohorë, të cilat e kanë pranuar sistemin modern të ekzekutimit të dënimit me burgim. Ai paraqet një mjet të rëndësishëm për nxitjen dhe stimulimin e personave të dënuar në procesin e risocializimit të tyre.

Dispozitat juridiko pozitive të cilat i referohen lirimit me kusht të personave të mitur të dënuar në Kosovë janë paraparë me ligjet e aplikueshme të fushës penale dhe të ekzekutimit të sanksioneve penale ndaj të miturve. Sipas legjislacionit penal në fuqi institucioni i lirimit me kusht ka të bëjë me lirimin e të dënuarit nga mbajtja e dënimit para se ta kryejë dënimin e plotë nëse i ka plotësuar kushtet e caktuara.

Sipas Kodit të Drejtësisë për të Mitur, personi i mitur i dënuar me burgim për të mitur mund të lirohet me kusht nëse e ka mbajtur së paku një të tretën e dënimit që i është shqiptuar (neni 32 paragrafi 1). Ky është kushti objektiv që ka të bëjë me kohën e kaluar gjatë mbajtjes së dënimit. Por, të miturit

nuk mund t'i caktohet lirimi me kusht para se të ketë qëndruar gjashtë muaj në institucionin korrektues, përkatësisht në paralelen për të mitur.

Kjo kohë është e nevojshme që të kalojë, pasi që konsiderohet se gjatë kohës më të shkurtër se gjashtë muaj nuk mund të arrihet qëllimi i burgimit për të mitur. Po ashtu, edhe minimumi i përgjithshëm i këtij dënimi, siç është theksuar më lartë, është gjashtë muaj.

Në Kodin e Drejtësisë për të Mitur është paraparë mundësia që kur lejohet lirimi me kusht, gjykata mund të shqiptojë masën e mbikëqyrjes së shtuar nga ana e prindit, prindit adoptues ose kujdestarit apo organit të kujdestarisë, e cila mund të zgjasë deri në përfundimin e dënimit të shqiptuar (neni 32 paragrafi 2). Natyrisht se shqiptimi i kësaj mase ka rëndësi të madhe, pasi që ajo ndihmon të miturin që të kyçet me sukses në jetën shoqërore.

Sipas dispozitave të legjislacionit penal të Kosovës, për lirimin me kusht vendos paneli për lirimin me kusht.<sup>349</sup> Themelimi i këtij paneli, sipas gjendjes aktuale, është kompetencë e rezervuar e UNMIK-ut, përkatësisht Departamentit të Drejtësisë së UNMIK-ut. Sipas nenit 129 të Ligjit mbi ekzekutimin e sanksioneve penale, paneli për lirimin me kusht përbëhet prej një gjyqtari dhe dy gjyqtarëve laik të cilët posedojnë njohuri dhe përvojë në psikologji, kriminologji, psikiatri, pedagogji, sociologji dhe shkenca të tjera shoqërore lidhur me lirimin me kusht.

Paneli për lirimin me kusht vendos në bazë të kërkesës së të miturit apo propozimit të drejtorit të institucionit korrektues për të mitur. Pas paraqitjes së kërkesës apo propozimit për lirimin me kusht, drejtori i institucionit korrektues, panelit për lirimin me kusht ia dorëzon kopjen e dosjes personale të personit të dënuar dhe raportin mbi personin e dënuar të përpiluar nga ekipe profesionale e institucionit korrektues.

Zakonisht ky raport përfshin: llojin e veprës penale të të miturit; qëndrimin e tij ndaj veprës penale, viktimës dhe familjes së viktimës; ndonjë vepër penale të kryer më parë nga ai; rrethanat e tij familjare dhe të kaluarën shoqërore; gjendjen e tij fizike dhe psikologjike; sjelljen e tij në institucionin korrektues dhe suksesin e arritur; planet pas lirimit; përkrahja

---

<sup>349</sup> Deri me nxjerrjen e Ligjit mbi ekzekutimin e sanksioneve penale (Rregullorja e UNMIK-ut nr.2004/46, të datës 19 nëntor 2004), për lirimin me kusht ka vendosur komisioni për lirimin me kusht i përbërë prej 5 anëtarëve. (Gjerësisht shih: R.Gashi, Lirimi me kusht i personave të dënuar në legjislacionin dhe praktikën kosovare, E drejta, nr.2/2004, Prishtinë, fq.39-57).

që mund t'i ofrohet pas lirimit dhe ndonjë rrethanë tjetër që tregon se ai nuk do të kryejë vepër të re penale (neni 128 paragrafi 5 i Ligjit mbi ekzekutimin e sanksioneve penale). Paneli për lirimin me kusht sistematikisht shqyrton lëndët e personave të mitur të dënuar, të cilët kanë plotësuar kushtet për shqyrtim.

Pas vendosjes, paneli e lëshon vendimin e arsyetuar mbi dhënien apo refuzimin e lirimit me kusht. Nëse refuzohet lirimi me kusht, në vendim duhet të ceket edhe data e rishqyrtimit të lëndës nga ana e panelit. Respektivisht, vendimi i panelit për lirimin me kusht duhet të jetë arsyetuar.

Personi i mitur i liruar me kusht duhet të manifestojë sjellje të mira gjatë kohës në liri. Nëse i dënuari i mitur gjatë kohës së lirimit me kusht nuk u përmbahet obligimeve të caktuara ose kryen ndonjë vepër penale, lirimi me kusht mund të revokohet. Sipas dispozitave të Kodit të Drejtësisë për të Mitur, gjykata mund ta revokoj lirimin me kusht nëse gjatë kohës së lirimit me kusht i mitur kryen vepër penale për të cilën shqiptohet burgimi apo burgimi për të mitur prej së paku gjashtë muaj (neni 32 paragrafi 3).